

Tömörkény két dedikációja

Mindkettő a *Vízenjárók és kétkézi munkások* c. kötetében (1902), és mindkettő a szegedi Nóvé Andrásné Venczel Zsuzsa könyvtárában.

1.

Az elsőre az egyik szegedi antikváriumban bukkant. Korábbi tulajdonosa, Gaál Géza (1911–1981), a Tanítóképző igazgatója (1959–63), a szegedi tanárképző főiskola docense (1963–71) tintával beleírta a nevét, és a kötet megszerzésének idejét (1958. IX. 14.). Az ajánlás Cserzy Mihálynak szól:

*Kedves Miska. Ezt a részben vizes, részben
homokos könyvet Homoknak baráti
szeretettel ajánlom.
Szeged, 1902.*

Tömörkény István

Cserzy Mihály (1865–1925) a szegedi piarista főgimnáziumban rövid ideig osztálytársa volt a Makóról visszatért Tömörkény (Steingassner) Istvánnak az 1880/81-i tanévben. Az 5. osztályba jártak, mindketten kimaradtak... Ismeretségük és barátságuk valószínűleg ekkor kezdődött. Nem lehetetlen, hogy korábban is ismerték egymást: az 1876/77-i iskolai évben Cserzy második, Tömörkény elsős volt – ugyanitt! Cserzy Mihály a mesterének tekintette Tömörkényt, *Kint a pusztán* c. kötetébe (1899) tőle kért előszót. Ebben a már ismert nevű író elmondja, hogyan irányította Cserzynek első irodalmi próbálkozásait. (APRÓ FERENC: *Az előszóíró Tömörkény. = Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1991.* Szerk. LENGYEL ANDRÁS. Szeged, 1992. 129–131.) Bátran föltételezhető, hogy a két író a megjelent köteteket megküldte (átadta) egymásnak.

Közös, név nélküli kötetük a *Betyárlegendák* (Szeged, 1898, 1901). A két utolsó tárcát (A „nagylábú” paraszt, Gyóntatás) Cserzy, a többi Tömörkény írta.

2.

A másik ajánlás Vágó Pálnak (1853–1928) szól:

*A kubikosember festőjének,
Vágó Pál jóbarátomnak
szeretettel ajánlom ezt
a könyvet.
Szeged, 902, január*

Tömörkény István

A kötet a szerencsi Abaúj antikvárium 1999. december 3-i, XI. könyvárverésén (Budapest, VIII. ker. Múzeum u. 17.) szerepelt, ez volt a 300. tétel. Bizony, ötszámjegyű összeget kellett fizetni érte, hogy a becses irodalomtörténeti ereklye – majd egy századdal később – hazatérjen Szegedre...

Vágó 1901. október 19-én érkezett városunkba, hogy a Jászapátiban megkezdett, és ide küldött nagyméretű Árvízképet (*Szeged nem volt, hanem lesz*) befejezze. 1902. március 12-től már a szegediek is megtekinthették a festményt, végül május 1-jén befejezte, és 11-én átadta a Városnak. 1903 elején még két szűk hónapig dolgozott rajta. (PÉTER LÁSZLÓ: *Az Árvízkép. = Szegedi örökség.* Bp. 1983. 55–69.)

Vágó és Tömörkény hamar összehozták. A bohém társaság estéiről az 1902. május elején Szegedre jött Móra villantott föl valamicskét: „A kis Kassban ültünk, a hosszú asztalnál, fejünk felett az igazság harangjával, amely mindig megkondult az este rekordhuzugságára. Az öregek, Békefi, Vágó Pál, Tömörkény az asztalfőn praesid[ia]áltak, aztán jobbról-balról a főrendek és a középrendek, s végül a jobbágyok, a riporterek. Én mint jövevény és süvölvény, azok közt is a legkisebb, az asztalvégen.

De odahallatszott, ahogy Vágó Pál megvallatta Békefi Antalt:

— No, beválik-e az új munkatársad, Tóni? Rendes gyerekek látszik.

Kicsit tódította is a mester a jó szót. A földit látta bennem ebben az idegen városban, melyben ő már akkor hónapokig élte világát. (Akkor készült az Árvízkép. Azért tartott olyan sokáig, mert minden szegedi notabilitás rajta akart lenni. Lehetőleg közel a király őfelségéhez.) Vágó jászkun volt, én meg kiskun, azért esett meg rajtam a szíve.

— Igen, igen — köhögött Békefi, de ez nem a veleszületett köhögés volt, hanem diplomtaköhögés.

— No? — ijedt meg értem Vágó. — Valami baj van vele?

— Nem, az nincsen, nem is lesz vele baj, hanem újságíró se lesz belőle soha.

Elvörösödtem az asztalvégen, s ez a nem minden alap nélkül való jóslat döntötte el a jövőmet. Most már csak azért is muszáj lett újságírónak lennem. Ha csak olyan álhírlapírói rangban is.” (*Újszegedi jegyzetek. = Szegedi tulipán[t]os láda.* Bp. 1964. 464–65.)

Tömörkény – többek között – ezt írta Vágóról és az Árvízképről: „A millennium alkalmával azután a reprodukciójairól ismert nagy árvízképet festette meg a város közönsége Vágó Pállal. E kép, nem is említve a művészi kvalitásait, a tárgyánál fogva olyan erős, olyan szívbemarkoló, hogy a szemlélő, különösen az, aki az eseményeket átélte, nem nézheti lelki megindulás nélkül. Egyfelől az uralkodó, amint a fölépítést illetően a királyi akaratot kimondja, másfelől a nép, amint tekintetével bizalmát veti feléje, hódolattal üdvözli nyomorúságban, és nem kér semmit. Valóban, sem ekkor, sem négy év múlva, mikor a felség udvarát három napig itt tartotta, kérelemmel vagy könyörgéssel nem zaklatta senki...” (*A harang beszéde. = Munkák és napok a Tisza partján.* Szerk. PÉTER LÁSZLÓ. Bp., 1963. 466.)

Sz. Szigethy Vilmos írta Tömörkényről: „Az ő vezérlete alatt álló társaság búcsúztatta el Vágó Pált, amikor a nagy mester végre befejezte az árvízképet, és eltávozott Szegedről. Éppen két hétig tartott a búcsúztatás, sehogyan se tudott elszakadni Vágó.” (*A régi Szegedből az újba.* Szeged, [1932.] 207.)

Az ajánlásban írt kubikosember – festmény. Vágó Pál munkája: inkább adhatta, mint eladta íróbarátjának. A *Tömörkény Emlékkönyvben* közölt (1966. 90.) családi fölvételen (1905?) láthatjuk, hogy Vágó alkotása a kis könyvvállvány fölött van. Ez került rá a könyvre is. A fűzött példányokra nyomással, a vászon kötésűekre pedig ragasztással.

APRÓ FERENC